

STRES NA RADNOM MJESTU KOD ZDRAVSTVENIH DJELATNIKA

Matijana Jurišić¹, Andrea Vlašić², Ivan Bagarić¹

¹Dom zdravlja Tomislavgrad

²Fakultet humanističkih znanosti Sveučilišta Hercegovina

Rad je primljen 26.07.2019. Rad je recenziran 22.08.2019. Rad je prihvaćen 17.09.2019.

SAŽETAK

UVOD: Svakodnevni stres ostavlja dugoročne posljedice jer, uz utjecaj na fizičko i mentalno zdravlje, ima utjecaj i na kvalitetu sveukupnog funkcioniranja u društvu. Najčešće ispitivani dugoročni efekti stresa su anksioznost, depresiju, socijalno funkcioniranje i PTSP. Svakodnevni stres utječe na radnu sposobnost i fluktuaciju zaposlenih.

CILJ: Procijeniti intenzitet stresora kod zdravstvenih djelatnika na radnom mjestu.

ISPITANICI I METODE: Ova presječna studija provedena je na uzorku od 84 ispitanika (n=84). Uzorak su činili uglavnom ispitanici ženskog spola (77,4 %). Raspon dobi ispitanika je od 26 do 63 godine. Podaci su prikupljeni uz pomoć Upitnika o stresorima na radnom mjestu zdravstvenih djelatnika.

REZULTATI: Najstresnije ocijenjeni čimbenici radnog mjesta u ovom uzorku su neadekvatna osobna primanja, nedostatak odgovarajuće trajne edukacije, mala mogućnost napredovanja i promaknuća, preopterećenost poslom i neadekvatnost materijalnih sredstava za rad. S druge strane, najmanje stresnima ocijenjeni su strah od izloženosti citostaticima, inhalacionim anestheticima, ionskom zračenju, te prijetnja sudske tužbe i sukobi s kolegama.

ZAKLJUČAK: Ispitanici u ovom istraživanju vrlo stresnima procjenjuju čimbenike povezane s procesom i rezultatima rada. Neadekvatan dohodak je istaknut kao najstresniji čimbenik kod zdravstvenih djelatnika.

Ključne riječi: profesionalni stres, radno mjesto, zdravstveni djelatnici

Kontakt za razmjenu informacija: Matijana Jurišić

e-mail: matijananco@gmail.com

UVOD

Lazarus je stres definirao kao stanje koje se javlja u situaciji nesklada između zahtjeva koje okolina postavlja pred pojedinca i mogućnosti reagiranja pojedinca na postavljene zahtjeve (1). Primijećeno je da nakon dugotrajnog izlaganja stresnim situacijama dolazi do pojačanog lučenja kortikosteroida, povećanja kore nadbubrežne žlijezde, te atrofije timusa i drugih limfatičkih struktura. Ovakve tjelesne odgovore opisao je Lazarus kao opći adaptivni sindrom (2).

Rezultati istraživanja Kohna i Macdonalda pokazali su kako se na temelju svakodnevnih problema i stresnih događaja mogu predvidjeti mjere negativnih tjelesnih i mentalnih pokazatelja zdravlja (3). Također, ustanovljeno je da što je veći broj svakodnevnih problema, to je veći broj doživljenih psihičkih simptoma (4). Rezultati više istraživanja pokazali su da je utjecaj svakodnevnih stresora manjeg intenziteta čak jači od utjecaja velikih životnih događaja, koji se općenito procjenjuju visoko stresnim (5, 6, 7).

Istraživanje utjecaja stresnih životnih događaja na mentalno zdravlje na našem području istaknulo je velike nesuglasice s partnerom kao najznačajniji prediktor u razvoju psihosomatskih reakcija, anksioznosti i depresije, što su autori protumačili time da su nesuglasice s partnerom obično dugotrajnijeg karaktera i traju kroz dulji vremenski period, za razliku od drugih ispitivanih stresnih događaja (8). Svakodnevni stres ostavlja dugoročne posljedice jer, pored svog utjecaja na fizičko i mentalno zdravlje, utječe na kvalitetu sveukupnog funkcioniranja u društvu, a empirijski su najčešće provjeravani anksioznost, depresivnost, socijalno funkcioniranje i PTSP, kao dugoročne posljedice stresa (9).

Najvažnija skupina stresora na radnom mjestu je organizacija posla, napredovanje u karijeri, uloga pojedinca, radni zadaci, radno okruženje, uvjeti rada, smjenski rad. Dugotrajno izlaganje istim, može dovesti do poremećaja koji je poznat kao sindrom sagorijevanja. Karakterizira ga psihička, fizička i/ili psihofizička iscrpljenost (10). Povećan rizik za nastanak sindroma sagorijevanja imaju profesije

koje rade s ljudima, među kojima su zdravstveni djelatnici.

Rezultati pregleda istraživanja objavljenog 2009. godine pokazali su da su među kineskim medicinskim sestrama najčešći uzroci stresa: loša slika sestrinstva u društvu, organizacijski problemi, te neravnoteža između uloženog i dobivenog (11). Domaći autori su 2016. godine proveli istraživanje profesionalnog stresa kod medicinskih sestara i tehničara u KB Dubrava u Zagrebu, te ustanovili da je stresor „neadekvatne plaće“ ocijenjen kao najstresniji, a „komunikacija s osobama oštećena sluha ili vida“ kao najmanje stresna situacija. Općenito se može reći da dominiraju stresori koji su povezani s opsegom i nepredvidivošću posla te osjećaj neadekvatne naknade. Zanimljivo je da su stresori koji se odnose na međusobnu komunikaciju unutar tima relativno nisko ocijenjeni (12). Istraživanje stresa na radnom mjestu kod operacijskih medicinskih sestara KB Dubrava u Zagrebu pokazalo je da najvišu razinu doživljenog stresa izaziva smjenski rad, zatim organizacija radnog mjesta i financijska pitanja, opasnosti i štetnosti na poslu, sukobi i komunikacija na poslu, profesionalni i intelektualni zahtjevi, te javna kritika koja izaziva najnižu razinu stresa (13).

Pleša je 2018. provela online istraživanje u Facebook grupama medicinara i medicinskih sestara i zamijetila da je najveći broj ispitanika kao izrazito stresnim procijenio preopterećenost poslom (70,1 %), potom nedovoljan broj djelatnika (58,8 %), lošu organizaciju posla (50,2 %) i administrativne poslove (48,8 %). Medicinske sestre odgovorile su da im uopće nisu stresni sljedeći čimbenici: strah zbog izloženosti citostaticima (35,1 %), strah od izloženosti ionizacijskom zračenju (29,9 %) i strah zbog izloženosti inhalacijskim anestheticima (28,5 %) (14). Istraživanje provedeno na 100 medicinskih sestara/tehničara u Općoj bolnici Dubrovnik bavilo se čimbenicima u radu koje doživljavaju kao stresne i/ili izrazito stresne. Najučestaliji stresori koje su ispitanici navodili jesu financijski i čimbenici organizacijske radnog procesa. Malen broj ispitanika naveo je kao stresore čimbenike osobnog ekonomskog statusa. Medicinske sestre i tehničari navode kao izvor

stresa na radu strah od specifičnih opasnosti i štetnosti u zdravstvu (15).

Istraživanje koje su 2018. provele Škrinjarić i Šimunović na prigodnom uzorku od 73 ispitanika, medicinskih sestara i tehničara, iz 20 ambulanti opće medicine iz četiri doma zdravlja na području Grada Zagreba, bavilo se stresorima na radnom mjestu kod medicinskih sestara i tehničara. Pokazalo se da je na razini ispitivanog uzorka najveća izloženost profesionalnim stresorima na sub-skali "Strah od neuspjeha u radnim obvezama/odgovornostima zbog nerazumnih zahtjeva bolesnika ili njegove obitelji". Druga po redu sub-skala s najvećim prosječnim rezultatom jest sub-skala „Nedovoljno iskustvo suočavanja sa smrću i umiranjem“, dok je treća po redu sub-skala s najvećim prosječnim rezultatom skala „Nesigurnost oko medicinskog tretmana i nedovoljno informacija od strane liječnika vezanih uz zdravstveno stanje bolesnika“. Najmanji prosječan rezultat ostvaren je na sub-skali „Osjećaj nedovoljne pripremljenosti za nošenje s emocionalnim potrebama pacijenata i njihovih obitelji“ (16).

U Etiopiji je 2018. provedeno istraživanje stresora kod 198 zdravstvenih djelatnika, te se ustanovilo da je prevalencija stresa na radnom mjestu čak 68,2%, te da su zdravstveni djelatnici koji rade 50 i više sati tjedno ili u noćnim smjenama skloniji negativnim posljedicama stresa, te su skloniji procijeniti različite aspekte radnog mjesta kao izvore stresa (17).

U kvalitativnom istraživanju stresa kod medicinskih sestara provedeno je šest fokus grupa, koje su uključivale 38 medicinskih sestara. Sudionici su trebali identificirati izvore okupacijskog stresa. Rezultati su pokazali da su najčešći stresori na radnom mjestu preopterećenost, nepodržavajuće rukovodstvo, problemi s ljudskim resursima, međuljudski problemi, članovi obitelji pacijenata, smjenski rad, parking, nepostojanje mjesta okupljanja za medicinare, nepostojanje napredovanja na poslu i mentalno zdravlje pacijenata (18). Drugo istraživanje provedeno na medicinskim sestrama u južnoj Africi pokazalo je da je čak 86% medicinskih sestara doživjelo stres povezan s financijskim poteškoćama, njih čak 58% doživjelo je visoku razinu stresa na radnom mjestu, a povezanu s drugim djelatnicima. Čak 65%

doživjelo je visoku razinu sagorijevanja na poslu povezanu s nedostatkom osobnog postignuća i napredovanja (19).

Ciljevi ovog rada su ispitati stresnost različitih čimbenika na radnom mjestu kod zdravstvenih djelatnika, te odrediti koji su stresori na radnom mjestu procijenjeni najviše stresnima, a koji najmanje.

ISPITANICI I METODE RADA

U istraživanje je bilo uključeno 110 zdravstvenih djelatnika Doma zdravlja Tomislavgrad starosti od 18 do 65 godina. Odaziv istraživanju je bio sa stopom odgovora (engl. *response rate*) od 76,4 %. 84 zdravstvena djelatnika vratila su ispunjen anketni upitnik. Uzorak su činili zdravstveni djelatnici (liječnici – doktori medicine i stomatologije, medicinari srednje i visoke stručne spreme, fizijatri, inženjeri radiologije i biokemije) Doma zdravlja Tomislavgrad, koji su dobrovoljno pristali sudjelovati u istraživanju. Istraživanje je provedeno tijekom travnja 2019. godine. Istraživanje je provedeno u skladu s etičkim načelima i ljudskim pravima u istraživanju, te je odobreno od strane Etičkog povjerenstva Doma zdravlja Tomislavgrad.

Anonimnim anketnim upitnikom prikupljeni su sociodemografski podaci, podaci o radnom stažu, radnom vremenu, obliku rada, te o stresorima na radnom mjestu (Upitnik o stresorima na radnom mjestu zdravstvenih djelatnika). Uporaba navedenog upitnika u ovom istraživanju odobrena je od strane autora Milana Miloševića (20). Upitnik sadrži 37 čestica, tj. čimbenika radnog mjesta, te ispitanici za svaki daju procjenu stresnosti na Likertovoj skali od 1 do 5, pri čemu 1 označava najniži, a 5 najviši stres. Ukupno je moguće postići između 37 i 185 bodova. Koeficijent pouzdanosti cijele skale stavova, CronbachovAlpha, iznosi 0,92.

Statističke metode obrade podataka

Za obradu i analizu podataka upotrijebljen je programski sustav SPSS for Windows (inačica 20.0, SPSS Inc, Chicago, Illinois, SAD). Kategorijski su

podaci predstavljeni apsolutnim i relativnim frekvencijama. Rezultati ispitivanja stresnosti čimbenika radnog mjesta prikazani su deskriptivnim parametrima.

REZULTATI

Od 84 ispitanika koji su pristali sudjelovati u istraživanju, njih čak 65 su ženskog spola (77,4 %), 68 njih (81 %) je u bračnoj zajednici. Ispitanici koji su sudjelovali u anketnom istraživanju su u dobi od 26 do 63 godine (prosječna dob je 46 godina i 2 mjeseca), te s prosječnim radnim stažom 21,7 godina. Čak 55 ispitanika (65,5 %) radi samo u jutarnjoj smjeni, njih 16 (19 %) radi u jutarnjoj smjeni uz dežurstva, u dvije smjene radi 10 ispitanika (11,9 %), a preostalih 3 (4 %) u tri smjene. U timu radi njih čak 75 (89,3 %), dok ostali ispitanici rade samostalno. Zanimljivo mali broj ispitanika je dao odgovore na pitanja

o zanimanju, stručnom i znanstvenom stupnju, radnom mjestu, te ovi podaci nisu uzimani u obzir u daljnjim analizama.

Najprije ćemo analizirati kako je 37 čimbenika radnog mjesta rangirano po prosječnom intenzitetu stresnosti. Najstresnije ocijenjeni čimbenici radnog mjesta u ovom uzorku su neadekvatna osobna primanja ($M=3,74$), nedostatak odgovarajuće trajne edukacije ($M=3,51$), mala mogućnost napredovanja i promaknuća ($M=3,50$), preopterećenost poslom ($M=3,43$) i neadekvatnost materijalnih sredstava za rad ($M=3,31$). S druge strane, najmanje stresni su ocijenjeni strah od izloženosti citostaticima ($M=1,05$), inhalacionim anestheticima ($M=1,10$), ionskom zračenju ($M=1,21$), prijetnja sudske tužbe ($M=1,32$), sukobi s kolegama ($M=1,71$), a potom noćni rad ($M=1,79$) i 24-satna dežurstva ($M=1,81$). Rang lista čimbenika rada prema procijenjenoj stresnosti prikazana je u Tablici 1.

Tablica 1. Rang lista čimbenika rada prema prosječnoj procijenjenoj stresnosti uz pripadajuće deskriptivne parametre.

	N	M	SD
Neadekvatna osobna primanja	84	3,74	1,482
Nedostatak odgovarajuće trajne edukacije	84	3,51	1,501
Mala mogućnost napredovanja i promaknuća	84	3,50	1,579
Preopterećenost poslom	84	3,43	1,338
Neadekvatna materijalna sredstva za rad	84	3,31	1,388
Administrativni poslovi	84	3,07	1,612
Nedostupnost potrebne literature	84	3,00	1,650
Loša organizacija posla	84	2,90	1,572
Svakodnevnepredviđene i neplanirane situacije	84	2,82	1,328
Oskudna komunikacija s nadređenima	84	2,74	1,522
Uvođenje novih tehnologija	84	2,70	1,429
Bombardiranje novim informacijama struke	84	2,69	1,529
Neadekvatan radni prostor	84	2,68	1,398
Strah od ozljede oštrim predmetom	84	2,63	1,589
Suočavanje s neizlječivim bolesnicima	83	2,61	1,324
Oskudna komunikacija s kolegama	84	2,54	1,517
Nedostatan broj djelatnika	84	2,52	1,444
Pogrešno informiranje bolesnika iz medija	84	2,51	1,114
Pritisak vremenskih rokova	84	2,39	1,362

Odgovornost 24 sata	83	2,30	1,695
Neadekvatna očekivanja bolesnika i obitelji	84	2,15	1,070
Nemogućnost odvajanja profesionalnog i privatnog života	84	2,14	1,407
Prekovremeni rad	84	2,06	1,570
Strah od zaraze od oboljelih	84	2,01	1,285
Smjenski rad	84	2,00	1,672
Vremensko ograničenje pregleda	82	1,93	1,294
Sukobi s bolesnikom ili članovima obitelji	84	1,89	1,042
Izloženost javnoj kritici	84	1,87	,991
Sukobi s drugim suradnicima	84	1,85	1,081
Sukobi s nadređenim	84	1,83	1,128
Dežurstva 24 sata	84	1,81	1,533
Noćni rad	84	1,79	1,489
Sukobi s kolegama	84	1,71	,964
Prijetnja sudske tužbe	84	1,32	,747
Strah od izloženosti ionskom zračenju	84	1,21	,762
Strah od izloženosti inhalacionim anestheticima	84	1,10	,368
Strah od izloženosti citostaticima	84	1,05	,265

Detaljnijom analizom odgovora, uočili smo da je najveći broj ispitanika neadekvatna primanja procijenio izrazito stresnim (48,8 %), potom nedostatak odgovarajuće trajne edukacije i malu mogućnost napredovanja i promaknuća (po 42,9 %), nedostupnost potrebne literature (34,5 %), administrativne poslove (33,3 %) i preopterećenost poslom (31 %). Nasuprot tome, apsolutna većina je za sljedeće čimbenike radnog mjesta procijenila da „uopće nisu stresni“: Strah od izloženosti citostaticima (96,4 %), strah od izloženosti inhalacionim anestheticima (92,9 %), strah od izloženosti ionskom zračenju (90,5 %), a potom prijetnje sudske tužbe (81 %), odgovornost 24 sata (56 %), nemogućnost odvajanja profesionalnog i privatnog života (53,6 %), te sukobe s nadređenim, kolegama i drugim suradnicima (po 51,2 %). Kao što vidimo, zdravstveni djelatnici međuljudske odnose na radnom mjestu uglavnom ne doživljavaju stresnima, dok su im izrazito stresni oni koji se odnose na sam proces svog rada i njegove rezultate (primanja, edukacija, napredovanje i promaknuće, nedostatak literature i sl.)

RASPRAVA

Usporedbom dobivenih rezultata o stresnosti različitih čimbenika radnog mjesta sa rezultatima ranijih istraživanja, možemo primijetiti sličnosti i razlike. Komparabilan uzorak ispitan je u recentnom istraživanju, te se uočava da je, upravo kao i u našem uzorku, neadekvatna, tj. nedostatna plaća ocijenjena kao najintenzivniji stresor, dok su stresori koji se odnose na međusobnu komunikaciju unutar tima relativno nisko ocijenjeni (12). S druge strane, u istom istraživanju je kao najmanje stresna situacija procijenjena komunikacija s osobama oštećena sluha ili vida, a u našem istraživanju je to izloženost citostaticima, ionizacijskom zračenju i inhalacionim anestheticima. Razlog tome može biti što su u ispitanim uzorcima upravo ovo situacije kojima se ispitanici najrjeđe izlažu. No, kao što smo spomenuli, u oba istraživanja su stresori koji se odnose na komunikaciju s drugim djelatnicima procijenjeni relativno nisko, što nije očekivano. Razloge ovome možemo tražiti u organizaciji posla. U medicinskim ustanovama postoje manji timovi, a komunikacija s drugim timovima je učestala, no možda ne i dovoljno duboka da bi se razvili konfliktni odnosi. Također, moguće da je razlog i u tome što su drugi problemi značajno veći

od međuljudskih odnosa, pa se oni nisu u dovoljnoj mjeri istaknuli. Naime, tek nešto više od polovice ispitanih je reklo da im komunikacija nije uopće stresna, no dio ispitanika je procijenio komunikaciju manje ili više stresnom. Postavlja se pitanje da li su međuljudski odnosi na radnom mjestu manje ili više stresni kod zdravstvenih djelatnika u odnosu na neka druga radna mjesta i zanimanja, npr. profesore, policajce, trgovce.

Ako usporedimo dobivene rezultate s rezultatima koje su dobili u istraživanju stresora kod operacijskih medicinskih sestara u Zagrebu, uočiti ćemo da na našem uzorku se nije istaknuo smjenski rad kao visoko stresan, kao što je to slučaj kod operacijskih sestara (13). Razlog tome leži u činjenici da naš uzorak čine zaposleni u Domu zdravlja, te da najveći dio ispitanika radi u samo jednoj smjeni. Pitanje financija značajno je u svim istraživanjima na medicinskom osoblju u regiji (12, 13, 15), uključujući i naše istraživanje, dok to nije slučaj među kineskim medicinskim sestrama, kod kojih je najstresniji čimbenik loša slika sestrinstva u društvu, organizacijski problemi i neravnoteža između uloženog i dobivenog (11). No, slično kao kod kineskih medicinskih sestara, i u našem istraživanju su rezultati pokazali da su visoko na listi stresora procijenjeni različiti organizacijski problemi poput preopterećenosti poslom, neadekvatnosti materijalnih sredstava za rad, loše organizacije posla (11). Treba napomenuti da je naš uzorak sastavljen od medicinskih sestara i tehničara, ali i liječnika, što zasigurno daje drukčiju sliku. Nažalost, zbog malog broja zaposlenih u Domu zdravlja Tomislavgrad i nedovoljne anonimnosti, ispitanici nisu davali odgovor na pitanje o zanimanju ili stručnoj spremi, te nismo mogli provjeriti razliku li se međusobno po stresnosti pojedinih čimbenika.

Za razliku od istraživanja Škrinjarić i Šimunović, neadekvatna očekivanja bolesnika i obitelji i izloženost javnoj kritici kao stresori na radnom mjestu su u našem istraživanju procijenjena relativno niskog intenziteta (16). No, usporedivši s istraživanjem koje su proveli Happel i sur., očigledne su sličnosti s rezultatima našeg istraživanja – identificirani su gotovo isti stresori, bez obzira na geografsku udaljenost,

drukčiju kulturu i razlike u životnom standardu (18). Zdravstveni djelatnici diljem svijeta se bore s vrlo sličnim problemima. Ništa značajno drukčije ne možemo zaključiti niti ako provedeno istraživanje usporedimo s istraživanjem u južnoj Africi, gdje medicinske sestre također doživljavaju visoku razinu stresa zbog nedostatka napredovanja i nedostataka plaća (19).

Jasno je da postoje sličnosti i razlike rezultata našeg istraživanja s ranije provedenim istraživanjima i da te razlike konkretno ovise o radnom mjestu, ustanovi, organizaciji posla, rukovodstvu, poslovnoj klimi i drugim čimbenicima koji utječu na to kako će pojedini stresor biti procijenjen. Upravo zbog ovog razloga važno je povremeno procjenjivati stresore u svim zdravstvenim ustanovama, te prema dobivenim rezultatima pokušati riješiti ili umanjiti uočene probleme. Zadovoljan radnik najrjeđe obolijeva, rjeđe koristi bolovanje, produktivniji je, rjeđe mijenja radno mjesto i poslodavca. Posebno je važna činjenica da liječnici i medicinske sestre pod stresom griješe više, a njihove greške su često fatalne, te je stoga jasno zašto je važno raditi na minimiziranju stresora kod zdravstvenih djelatnika. Zadovoljan radnik je najbolji radnik i stoga treba konstatno težiti identifikaciji postojećih stresora i njihovu što efikasnijem otklanjanju.

ZAKLJUČCI

Najstresnije ocijenjeni čimbenici radnog mjesta u ovom uzorku su neadekvatna osobna primanja, nedostatak odgovarajuće trajne edukacije, mala mogućnost napredovanja i promaknuća, preopterećenost poslom i neadekvatnost materijalnih sredstava za rad. S druge strane, najmanje stresnima ocijenjeni su strah od izloženosti citostaticima, inhalacionim anestheticima, ionskom zračenju, te prijetnja sudske tužbe i sukobi s kolegama. Možemo zaključiti da ispitanici u ovom istraživanju najstresnije doživljavaju čimbenike koji se odnose na proces i rezultate rada, te da su neadekvatna primanja istaknuta kao najstresniji čimbenik rada kod većine zdravstvenih djelatnika.

LITERATURA

1. Havelka M. Zdravstvena psihologija. Zagreb: Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu; 1990.
2. Lazarus RS, Folkman S. Stress, Appraisal and Coping. New York: Springer Publishing Company; 1984.
3. Kohn P, Macdonald J. The Survey of Recent Life Experiences: A decontaminated Hassles scale for adults. *J Behav Med.* 1992;15(2):221-36.
4. Zika S, Chamberlain K. Relation of Hassles and Personality to Subjective Well-Being. *J Pers Soc Psychol.* 1987;53(1):155-62.
5. Hudek-Knežević J, Kardum I. Psihosocijalne odrednice tjelesnog zdravlja: Stres i tjelesno zdravlje. Jastrebarsko: Naklada Slap; 2006.
6. Sparrenberger F, Cicheler FT, Ascoli AM, Fonseca FP, Weiss G, Berwanger O i sur. Does psychosocial stress cause hypertension? A systematic review of observational studies. *J Hum Hypertens.* 2009;23(1):12-9.
7. Jovanović D, Jakovljević B, Paunović K i Grubor D. Značaj osobina ličnosti i psihosocijalnih faktora za razvoj koronarne bolesti srca. *Vojnosanit pregled.* 2006;63(2), 153-8.
8. Vlašić A, Ivanišević D. Stres kao prediktor mentalnog zdravlja. *Putokazi.* 2018;6(1):41-52.
9. Lacković-Grgin K. Stres u djece i adolescenata: Izvori, posrednici i učinci. Jastrebarsko: Naklada Slap; 2000.
10. Everly GS, Girdin DS, Dusek DE. Controlling Stress and Tension, Needham Heights, MA: Allyn & Bacon; 1996.
11. Zeng Y. Review of work-related stress in mainland Chinese nurses. *Nurs Health Sci.* 2009;11:90-7.
12. Ekić S, Primorac A, Vučić B. Profesionalni stres kod medicinskih sestara i tehničara. *JAHS.* 2016;2(1):39-46.
13. Ileković D. Stres na radnom mjestu operacijske medicinske sestre [Internet]. Koprivnica: Sveučilište Sjever, Odjel za sestrinstvo; 2016 [pristupljeno 04.05.2019.] Dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:122:181628>
14. Pleša A. Stres na radnom mjestu medicinske sestre [Internet]. Koprivnica: Sveučilište Sjever, Odjel za sestrinstvo; 2018 [pristupljeno 06.05.2019.] Dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:122:889799>
15. Marlais M, Hudorović N. Stres uzrokovan radnim okruženjem medicinskih sestara/tehničara u Općoj bolnici Dubrovnik. *Sestrinski glasnik.* 2015;20(1):72-4.
16. Škrinjaric JS, Šimunović D. Izvori profesionalnoga stresa medicinskih sestara u ambulanta obiteljske medicine. *Med Jad.* 2018;48(1-2):13-22.
17. Birhanu M, Gebrekidan B, Tesefa G, Tareke M. Workload Determines Workplace Stress among Health Professionals Working in Felege-Hiwot Referral Hospital, Bahir Dar, Northwest Ethiopia. *J Environ Res Public Health.* 2018;ID:6286010. Dostupno na: <https://doi.org/10.1155/2018/6286010>
18. Happell B, Dwyer T, Reid-Searl K, Burke KJ, Caprione CM, Gaskin CJ. Nurses and stress: recognizing causes and seeking solutions. *J Nurs Manag.* 2013;21,638-47.
19. Khamisa N. Effect of personal and work stress on burnout, job satisfaction and general health of hospital nurses in South Africa. *Health SA Gesondheit.* 2017;1(22):252-8.
20. M. Milošević: Izrada mjernog instrumenta stresa na radnom mjestu bolničkih zdravstvenih djelatnika i procjena njegove uporabne vrijednosti [disertacija]. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Medicinski fakultet; 2010.

WORK-RELATED STRESS AMONG HEALTHCARE PROFESSIONALS

Matijana Jurišić¹, Andrea Vlašić², Ivan Bagarić¹

¹Health Centre Tomislavgrad

²Faculty of Social Sciences, Herzegovina University

ABSTRACT

INTRODUCTION: Everyday stress leaves long-term consequences because in addition to physical and mental health it also affects the quality of social functioning. The most commonly studied long-term effects of stress are anxiety, depression, social functioning, and PTSD. Everyday stress affects work capacity and employee turnover.

OBJECTIVE: Evaluate the intensity of stressors at work among healthcare professionals.

SUBJECTS AND METHODS: This cross-sectional study was conducted on a sample of 84 subjects (n=84). The majority of the sample were women (77.4%). The subjects range from 26 to 63 years of age. The data were collected by means of a Stress Questionnaire of health professionals at the workplace.

RESULTS: The most stressful factors at the workplace in this sample are inadequate income, lack of appropriate continuing education, little opportunity for advancement and promotion, work overload, and inadequacy of material resources for work. On the other hand, the least stressful factors are the fear of exposure to cytotoxic drugs, inhalational anaesthetics and ionic radiation, lawsuit treats, and conflicts with co-workers.

CONCLUSION: The subjects of this study assess factors connected to the process and work results as very stressful. Inadequate income is emphasized as the most stressful factor among healthcare professionals.

Key words: occupational stress, workplace, healthcare professionals

Correspondence: Matijana Jurišić

Email: matijanco@gmail.com